

การขับเคลื่อนพลังเยาวชนพลยุติธรรมเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในโรงเรียน

พ.ต.ท.หญิง พัชรา สิ้นลอมมา*

อาจารย์ ดร.ศุภณีย์ กัลยะจิตร**

เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้ประเทศชาติและสังคมมีการพัฒนาที่ยั่งยืนและสามารถแข่งขันกับนานาอารยประเทศได้ แต่เนื่องจากสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่เปิดกว้างและมีเครือข่ายเชื่อมโยงไปทั่วโลก ทำให้เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ทำให้พฤติกรรมวัฒนธรรม และค่านิยมของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตอย่างมาก และในบางครั้งก็ได้รับการถ่ายทอดจากตัวแทนหรือสื่อในรูปแบบที่ไม่ถูกต้อง อาจทำให้เกิดค่านิยมที่มุ่งแสวงหาความสุข ความพึงพอใจด้วยวัตถุนิยม เกิดความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย รวมทั้งมีวิถีชีวิตในลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดวินัย ขาดศีลธรรม จริยธรรมและความเอื้ออาทร นำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบและความไม่รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาความไม่เป็นธรรม ปัญหาการทะเลาะวิวาทหรือทำร้ายร่างกาย และปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งเริ่มทวีความรุนแรงและลุกลามแพร่ขยายเข้าสู่สังคมไทยจนเป็นปัญหาสำคัญของชาติอยู่ในขณะนี้

ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมิได้เป็นเพียงปัญหาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเพียงประเทศใดประเทศหนึ่งอีกต่อไป แต่เป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายจะต้องระดมความคิดเห็นและแสวงหาความร่วมมือในการหาทางแก้ไขปัญหาดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรม ความไม่ยุติธรรม การทุจริตคอร์รัปชันและปัญหาสังคมต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ในลักษณะเชิงรุกควบคู่กันไป โดยมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์และการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนเพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทั้งด้านกฎหมาย ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาวิทยาการตำรวจ กลุ่มงานวิชาการสืบสวนและสอบสวน โรงเรียนนายร้อยตำรวจ นักวิจัยโครงการเยาวชนพลยุติธรรม

** อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ปรึกษาโครงการเยาวชนพลยุติธรรม

สิทธิหน้าที่ที่พึงกระทำต่อสังคมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากกลุ่มเด็กและเยาวชนแล้วค่อย ๆ ขยายเข้าสู่สังคมในวงกว้าง

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ในฐานะองค์กรที่มีภารกิจหลักในการประสานและพัฒนากระบวนการยุติธรรม จึงได้ร่วมกับคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำโครงการเยาวชนพลยุติธรรมขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านกฎหมาย พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการสร้างจิตสำนึก และทัศนคติที่ดีในเรื่องความยุติธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตแก่เด็กและเยาวชน ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้งร่วมคิด ร่วมสร้างสรรค์ และร่วมแสดงออกในกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนแก่เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งสามารถขยายครอบคลุมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องได้

การดำเนินการของโครงการเยาวชนพลยุติธรรมอย่างเป็นรูปธรรมได้เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน 2548 โดยระยะที่ 1 เป็นการหารูปแบบการปลูกจิตสำนึกและทัศนคติแก่เด็กและเยาวชนในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตและความยุติธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา ระยะที่ 2 เป็นการนำรูปแบบที่ได้จากการศึกษาไปดำเนินการในจังหวัดน่าน ร่อง 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา เชียงใหม่ อุบลราชธานี และภูเก็ต ต่อมาได้มีการจัดประกวดกิจกรรมระดับประเทศ ขึ้นในวันที่ 4 กันยายน 2549 ณ ศูนย์ประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี โดยพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา เสด็จเยี่ยมชมการจัดนิทรรศการของโครงการฯ ผลจากความสำเร็จการดำเนินงานโครงการฯ ดังกล่าวได้รับความสนใจและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงนำไปสู่การขยายผลการดำเนินงานในระยะที่ 3 กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ คือ เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยทำการคัดเลือกตัวแทนจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ช่วงชั้นที่ 2) มัธยมศึกษาตอนต้น (ช่วงชั้นที่ 3) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ช่วงชั้นที่ 4) เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ 3 ช่วงชั้น ช่วงชั้นละ 18 โรงเรียน รวม 54 โรงเรียน

การดำเนินโครงการในระยะที่ 3 คือระยะปัจจุบันเป็นการขยายผลการดำเนินงานเพื่อนำรูปแบบการจัดกิจกรรมจากระยะที่ 1 และ 2 มาดำเนินการต่อในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยเริ่มรับสมัครโรงเรียนต่าง ๆ เข้าร่วมโครงการ ฯ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2549 ซึ่งมีโรงเรียนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก ทางโครงการฯ จึงได้คัดเลือกโรงเรียนที่มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมและมีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมทัศนคติเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตและคุณ
ยุดิธรรม
- 2) เป็นการนำกระบวนการยุติธรรมจำลองมาใช้ในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาท
หรือปัญหาการกระทำผิดของนักเรียน
- 3) เป็นการส่งเสริมการให้ความรู้ทางด้านกฎหมาย
- 4) เสริมสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม
- 5) รูปแบบของกิจกรรมที่บูรณาการความรู้เข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน

โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการ ฯ จะได้รับเงินสนับสนุน จำนวน 5,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมและนำเสนอผลงานบนเวทีการประกวดเพื่อกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ฯ สร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นผลงานของโรงเรียน เข้าร่วมประกวดและจัดนิทรรศการเผยแพร่ต่อสาธารณชน ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนที่สนใจนำไปเป็นต้นแบบในการทำกิจกรรมของโรงเรียนต่อไป โดยในปี 2550 นี้ทางโครงการได้จัดเวทีการนำเสนอผลงานและการประกวดกิจกรรมรอบคัดเลือก ณ หอประชุมพลเอกสุจินดา คราประยูร โรงเรียนทวิธาภิเศก ในวันที่ 26, 29 และ 31 มกราคม 2550 โดยมีโรงเรียนที่สามารถผ่านรอบคัดเลือกเป็นตัวแทนเข้าร่วมประกวดกิจกรรมโครงการเยาวชนพลยุติธรรมระดับจังหวัด ในปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2550 จำนวนทั้งสิ้น 19 โรงเรียน

โครงการเยาวชนพลยุติธรรม จึงเป็นโครงการที่เสริมสร้างพลังของเด็กและเยาวชนให้ขับเคลื่อนไปอย่างต่อเนื่องของภาครัฐ โดยมีกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในด้านการสร้างความสมานฉันท์ในโรงเรียน กรณีตัวอย่างเช่น โรงเรียนพนมสารคาม (พนมอดุลวิทยา) ได้จัดกิจกรรมภายใต้โครงการเยาวชนพลยุติธรรม ชื่อว่า “โครงการยุติธรรมสมานฉันท์ภายในโรงเรียน” ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีสมานฉันท์ให้กับนักเรียน เพื่อระงับข้อพิพาทหรือความไม่เข้าใจกันในโรงเรียน และจะทำให้เด็กนักเรียนมีจิตสำนึกว่าเป็นคนที่มีความสามารถได้รับความไว้วางใจในการให้ความเป็นธรรมกับเพื่อนในโรงเรียนได้ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ วิธีการโดยให้นักเรียนคัดเลือกผู้แทนที่คิดว่าเป็นผู้มีความรู้ เป็นผู้นำที่สามารถประสานสร้างความเข้าใจให้กับเพื่อนในห้องเรียนได้ ในลักษณะผู้นำตามธรรมชาติห้องละ 1 คน หลังจากนั้น จึงจัดอบรมเสริมสร้างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยวิทยากรจากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดฉะเชิงเทรา และศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอพนมสารคาม ทำให้นักเรียนสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในระดับชั้นเดียวกันหรือต่างระดับชั้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลงานที่ผ่านมาของโรงเรียนได้รับการยอมรับอย่างมากมายจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานฝ่ายการศึกษาและกระบวนการยุติธรรม

การขยายผลของโครงการเยาวชนพลยุติธรรมจากโรงเรียนในส่วนภูมิภาคเข้าสู่โรงเรียนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดเป็นพลังขับเคลื่อนของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ ดังตัวอย่างการจัดกิจกรรมของโรงเรียนกอบวิทยา และโรงเรียนปราโมชวิทยา รามอินทรา สำหรับผลงานการสร้างสมานฉันท์ในโรงเรียน ที่มีลักษณะโดดเด่นและได้รับการยอมรับจากเวทีการประกวดกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกแก่เด็กและเยาวชนตามโครงการเยาวชนพลยุติธรรม ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 31 มกราคม 2550 ณ หอประชุมพลเอกสุจินดา คราประยูร โรงเรียนทวิธาภิเศก คือ กิจกรรมของโรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย

โรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 กระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ เปิดรับนักเรียนทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมทั่วประเทศ การเรียนการสอนจะเน้นการให้ความรู้ ควบคู่กับวัฒนธรรมสู่ความสันติและสร้างสมานฉันท์ในโรงเรียน การจัดกิจกรรมที่สร้างสมานฉันท์ในโรงเรียนจะอยู่ในรูปแบบของการจัดแข่งกีฬาเชื่อมความสมานฉันท์ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนร่วมกัน เช่น การจัด open house การรับสมัครสมาชิกเครือข่ายเยาวชนพลยุติธรรม การร่วมกันแสดงศิลปะ (ลีเกภาคใต้) สมาชิกของวงประกอบด้วยนักเรียนหอพักซึ่งมาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งหลายคนคุ้นเคยกับศิลปะการแสดงประเภทนี้เนื่องจากการแสดงพื้นบ้าน ผสมผสานกับนักร้องและนางรำหญิงที่เป็นนักเรียนภาคกลางและอีสาน โดยอยู่ภายใต้การควบคุมทีมของอาจารย์ทั้งภาคใต้และภาคอีสานร่วมกันสร้างและแปลงเนื้อร้องเป็นภาษาต่าง ๆ ได้แก่ ไทย จีน อังกฤษ ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนเป็นกระบวนการสร้างสมานฉันท์ในโรงเรียนทั้งสิ้น

กิจกรรมตามโครงการเยาวชนพลยุติธรรมที่โรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทยใช้ในการระงับข้อพิพาทหรือความไม่เข้าใจกันของนักเรียน ซึ่งบางครั้งขัดแย้งกันทางความคิด โดยเฉพาะนักเรียนที่พักอาศัยอยู่ร่วมกันภายในหอพักของโรงเรียน ใช้หลักสันติธรรมและสมานฉันท์ โดยมีสถานักเรียน ประกอบด้วยพี่ใหญ่คือประธานนักเรียน และกรรมการนักเรียนที่นักเรียนทุกคนของโรงเรียนต่างให้การยอมรับนับถือในความซื่อสัตย์และยุติธรรม ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และให้ความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย ก่อนที่เรื่องจะบานปลายใหญ่โต การไกล่เกลี่ยของสถานักเรียน จะชี้ให้เห็นถึงความรักความผูกพันของนักเรียนทุกคนในโรงเรียนที่เปรียบเสมือนพี่น้องในครอบครัวเดียวกันไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด และเมื่อทั้งสองฝ่ายปรับความเข้าใจกันดีแล้วก็จะให้ทำกิจกรรมหรือร้องเพลงแห่งความสมานฉันท์ร่วมกัน ผลจากการจัดกิจกรรมตามโครงการเยาวชนพลยุติธรรมของโรงเรียนทำให้เกิดบทเพลงแห่งความสมานฉันท์ โดยให้ชื่อเพลงว่า “พลังสันติภาพ” ทำนองเพลงมาจากภาษาอาหรับ เนื้อหาของเพลงเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “ความรัก

ความหวัง ในการสร้างพลังแห่งสันติภาพและความสามัคคีของคนในชาติ เพื่อแผ่นดินที่ทุกคน
ได้อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลายาวนาน และเพื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงปกครอง
ประเทศด้วยความเป็นธรรม”

ในวันประกวดกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกแก่เด็กและเยาวชนตามโครงการเยาวชนพล
ยุติธรรม ในระดับช่วงชั้นที่ 4 ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 31 มกราคม 2550 ณ โรงเรียนทิวาภิเศก
โรงเรียนอิสลามวิทยาลัย ฯ ได้นำเสนอบทเพลง “พลังสันติภาพ” พร้อมกับการแสดงประกอบบน
เวที ทำให้ผู้ที่ได้รับชมรับฟังในวันนั้นรู้สึกประทับใจและตื่นตัวในการแสดงพลังของเยาวชน
สองศาสนาที่ร่วมกันเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดความรักชาติและหวงแหนแผ่นดินด้วยการ
ถ่ายทอดออกมาเป็นบทเพลง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ควรได้รับการขับเคลื่อนออกไปสู่พลังเยาวชนใน
สถานศึกษาต่าง ๆ ต่อไป

โครงการเยาวชนพลยุติธรรม จึงเป็นโครงการสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ทางด้าน
กฎหมายแก่เด็กและเยาวชน สร้างจิตสำนึกในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนสร้างกระบวนการ
สามัคคีในโรงเรียน ก่อให้เกิดพลังของเยาวชน พลังแห่งปัญญาเพื่อพัฒนาให้เป็นพลังขับ
เคลื่อนที่สำคัญของประเทศชาติต่อไปในอนาคต.
